

РІШЕННЯ ЗАВДАНЬ ПРОФЕСІЙНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ ВІЗ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ТЕХНОКРАТИЧНОМУ РОЗВИТКУ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

І.В. Чеботарьова

У статті аналізуються проблеми, пов'язані з технократичним шляхом розвитку цивілізації та визначаються головні завдання професійного виховання студентської молоді, рішення яких буде альтернативою технократичному розвитку цивілізації

В статье анализируются проблемы, связанные с технократическим путем развития цивилизации и определяются главные задачи профессионального воспитания студенческой молодежи, решение которых будет альтернативой технократическому развитию цивилизации.

Постановка проблеми у загальному огляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

Проблема технократичного розвитку цивілізації зараз турбує представників майже всіх наук. Наслідки такого розвитку, що прогнозують вчені, дають нам підставу зрозуміти, що сторонніх у рішенні цієї проблеми немає. Кожна людина, що живе на планеті несе відповідальність за її майбутнє, кожна професійна дія так чи інакше впливає на біосферу, а от позитивно чи негативно – залежить від рівня професіоналізму та духовного розвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започаткована розв'язання даної проблеми і на які спирається автор

У роботах В. Зінченка, В. Загорського, І. Малика, Л. Писарчука, В. Шубіна, Л. Суркової та інших вчених розпочато висвітлення проблеми технократизму, і як наслідок – сформоване у представників багатьох професій технократичного мислення. Майже усі вчені відзначають, що таке негативне мислення розповсюдилося не тільки на представників технічних професій, а й на гуманітаріїв, що не може не позначитися на результатах виховання молодого покоління.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття

Залишається недостатньо дослідженим аспект стосовно визначення завдань професійного виховання студентів ВНЗ у напрямі профілактиці технократичного мислення, виховання нової людини, справжнього Професіонала, дії якого будуть спрямовані на гальмування технократичного розвитку цивілізації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання)

Мета статті полягає в тому, щоб висвітлити завдання, що стоять перед вищою школою стосовно професійного виховання студентів у нових технократичних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів

Прагнення людства до постійного підвищення рівня якості життя змушує його винаходити та розвивати все нові й нові технології у різних галузях виробництва. Але чи завжди ці сучасні технології підвищують якість життя людини? Чи слугують вони розвитку цивілізації, або навпаки сприяють її знищенню? Прогресивна наукова думка вважає, що діяльність людства останнім часом є варварством проти себе, проти природи, частиною якої є сама людина. Аналізуючи світову наукову думку стосовно прогнозів розвитку цивілізації (а вони не втішні – людство йде до загибелі), виділяються два домінуючих фактора, що привели цивілізацію до тупику – бездуховність і технократичний шлях розвитку, якому невідомо, що таке духовність.

Вчений В. Зінченко, говорячи про інтелектуальний потенціал суспільства та його багаточисленні різновиди, найбільш небезпечним вважає технократичне мислення та дає йому визначення: “це мислення, суттєвими рисами якого є домінування засобу над ціллю, цілі над сенсом та загальнолюдськими інтересами, сенсом над буттям і реальностями сучасного світу, техніки (у тому числі і психотехніки) над людиною і її цінностями. Технократичне мислення – це Розум, якому не притаманна Мудрість” [2, с. 36].

Вища школа готує інтелектуальний потенціал нашої країни, майбутніх учених, інженерів, техніків, що вже скоро будуть включені у величезну машину з виробництва продукції для цивілізації (будь то матеріальної або духовної). Якість та небезпечність виробництва цієї продукції залежить від “якості” професіоналів, яких готує система вищої освіти. На жаль, ті техногенні катастрофи, кількість яких з кожним роком збільшується, свідчать про нездатність деяких “професіоналів” працювати згідно совісті та честі. Недбалість

та безвідповідальність робітників приводить до загибелі людей, колосальним матеріальним витратам, порушенню екосистеми тощо. Так, наприклад, аварія на Саяно-Шушенській ГЕС у 2009 році, яку вже прилічили до глобальної техногенної катастрофи, унесла 75 людських життів, її наслідки порушили екологічні умови акваторії, відбилися на соціальній та економічній сферах регіону. Основна причина цієї аварії – людський фактор: безвідповідальність та низький рівень професіоналізму керівництва та експлуатаційного персоналу. Підраховано, що витрати на відбудову СШГЕС складуть приблизно 40 млрд. рублів [5]. Це не природна катастрофа, яку людина ще не навчилася 100 % передбачати та запобігати, це катастрофа руйнування людського в людині та її можливо було запобігти. Однак, слід відзначити, що причиною деяких природних негараздів є також безглузда діяльність людини проти природи, порушення її законів та гармонії. За даними агентства AFP з посиланням на німецьку страхову кампанію Munich Re, загальні збитки від природних та техногенних катастроф за 2009 рік складають 15,2 млрд. євро, а їх кількість – близько 870, що значно більше ніж у 2008 році [6].

Як бачимо, кожен рік людство на виправлення своїх помилок витрачає колосальні кошти, які можна було б спрямувати на розвиток освіти, охорони здоров'я, спорту, соціальної сфери тощо. Однак, людство не робить висновки, а йде шляхом духовної деградації і фізичного самознищення.

Вчений В. Поляков [3] наводить найбільш значущі складові системної кризи людського суспільства. Приведемо їх та проаналізуємо деякі з них, бо вони тісно пов'язані з проблемою підготовки сучасного професіонала у вищій школі.

Глобальна соціальна складова – створення однополюсного світу на чолі з США, що намагаються захопити усі види ресурсів інших країн, у тому числі й інтелектуальні. Така ситуація у світі вимагає від вищої школи підвищеної уваги до професійного виховання студентської молоді, одним із завдань якого є виховання патріота своєї країни, людини, інтереси якої не суперечать інтересам і потребам своєї держави.

Соціальна складова – розшарування суспільства на бідних і багатих. Так, наприклад, зарплатня українських топ-менеджерів у 2009 році зросла на 34 % і складала від 34,5 тис. до 100,5 тис. гривень щомісячно (і це під час кризи) [7]. А от зарплатня київського інженера-технолога високої кваліфікації та з досвідом розробки технології виробництва виробів “з нуля” складає 5 тис. гривень [8]. Як бачимо, різниця у десятки разів. Так, ніхто не заперечує, що від вмiлої діяльності менеджера залежить успіх фірми, але діяльність інженера, на нашу думку, є не

менш важливою. Така ситуація на ринку праці призвела до того, що молодь намагається отримати саме цю престижну на сьогодні професію, і багатьом дівчатам та юнакам неважливо, що вони не мають на те здатності й достатнього рівня підготовки. Головне для них – перспектива швидкого матеріального збагачення, що на нашу думку, є ознакою вже сформованого технократичного мислення. Так, тільки зусиллями вищої школи підвищити зарплатню інженеру неможливо, а от сформувані нове гуманістичне мислення у майбутніх професіоналів педагогічному колективу ВНЗ під силу. Сподіваємося, що така молодь, з новим поглядом на світ, буде готова до рішення соціальних проблем на духовно-моральних засадах.

Промислова складова – перенасичення ринку деякими товарами (озброєння, побутова та комп'ютерна техніка).

Ресурсна складова – вичерпання деяких дешевих запасів. На нашу думку, промислова та ресурсна складова тісно пов'язані між собою, бо при великій кількості не запитаних товарів, продовжується безглуздий видобуток ресурсних запасів, що йдуть знов на виробництво непотрібних товарів, тоді як у деяких товарах людство має велику потребу, наприклад, у фармацевтичних препаратах, медичному обладнанні тощо. Тому при такій ситуації одним з завдань професійного виховання повинно стати формування глибокого розуміння студентською молоддю важливості збереження ресурсів планети для інших поколінь, формування господарського ставлення до будь-якої справи.

Релігійна складова – протиборство всередині конфесій. Все частіше у професійній діяльності людей спостерігаються конфлікти на ґрунті належності до різних віросповідань. Такі ситуації негативно впливають на моральну атмосферу в трудовому колективі й взагалі на результативність та ефективність праці. Тому важливо у ВНЗ виховувати професіонала як толерантну особистість, яка сприймає людину, розуміє та поважає її незалежно від віросповідання.

Науково-соціальна складова – високий рівень розвитку науки і низький середній рівень знань населення. Переважання поки ще знанієвої парадигми у вищій школі відповідно позначається на якості підготовки кадрів. Приходячи на виробництво, молодий фахівець, все частіше відчуває непотрібність вже застарілих знань, що давали йому у вищій школі, а йому треба працювати на новому обладнанні, за новими технологіями до чого фахівець не зовсім готовий, а головне – він неспроможний самотійно добувати знання, що поширюються значно швидше, ніж змінюється зміст вищої освіти.

Перебудова вищої школи з позиції “освіта на все життя” на позицію “освіта впродовж всього життя” йде дуже інертно. Тому ще одним завданням професійного виховання є формування у студентської молоді вміння та бажання вчитися, розвивати творчі здібності, залучати до науково-дослідницької діяльності. Що стосується науки, то вищій школі треба виховувати дослідника, ні в якому разі не дозволяти потрапляти у наукову спільноту людині бездуховній, безкультурній, хоча і з великим багажем знань та розвиненими здібностями дослідницької роботи. Як зазначає вчений В. Загорський: “У зв’язку з цим представляється цілковито необхідним психологічний відбір і моральне виховання майбутніх учених та інженерів – людей, яким буде треба керувати величезними матеріальними та енергетичними ресурсами. Моральна людина здібна давати етичну оцінку діям та намірам – розрізняти добро та зло, сприймати перше та відхиляти останнє” [1, с 48].

Загальнокультурна складова – бездуховність та антигуманістичний характер деяких сучасних творів мистецтва, кінофільмів, телепередач тощо. Криваві бойовики, твори, що культивують негативні явища, що споконвічно вважалися у суспільстві негативними і з ними людство намагалося боротися, передачі, що знищують бажання людини працювати, бо все можна у житті отримати “на шару” тощо, ні в якому разі не можна віднести до культури людства. Зменшення уваги студентської молоді до істинної культури, до бажання опанування її найкращими надбаннями призвело до зниження культурного рівня сучасного професіоналу, що позначається у вузькості мислення, нездібності мудро, розумно, глобально і цивілізовано вирішувати професіональні завдання. Рішення такої важливої проблеми слід шукати у побудові нової системи професійного виховання молоді. Освіта повинна слугувати культурі людства, врятуванню цивілізації та її розквіту, а не підтримці технократичного шляху розвитку. Спираючись на культуру людства, культивуєючи найкращі зразки людської професійної діяльності, вища школа повинна створювати нову генерацію людей, новий інтелектуальний потенціал, у яких совість буде порадником у всіх професійних і людських справах, як зазначає вчений В. Зінченко, наука повинна бути частиною культури, а культура її компасом [2].

Моральна складова – виховання суспільством споживання не моралі, а формування успіху за всяку ціну, культивування багатства, обману, насильства тощо.

У зв’язку з цим професійне виховання повинно бути спрямовано на формування у студентської молоді бажання працювати і тільки трудовою

діяльністю, яка не суперечить духовно-моральним законам людства, досягати успіху. Цікава думка сучасного українського філософа В. Шубіна, який вважає за потрібне наповнити новим змістом таке моральне поняття як “міра відповідальності”, з якою людина, що займається інженерною або науковою справою підходила до всього оточуючого. Вчений перераховує ціннісні аспекти, що, на нашу думку, мають бути критеріями позитивної діяльності інженера:

- процес виробництва і споживання технічної діяльності не загрожує життю людини;
- техніка повинна бути сумісна з навколишнім середовищем;
- повинно бути збільшення кількості форм альтернативної техніки;
- технічні результати повинні бути завжди прив’язані до дій людини [4].

Психологічна складова – необмежений ріст потреб та амбіцій при низькому рівні вихованості, знань та можливостей індивідуумів.

Як не прикро помічати, але багато абітурієнтів вже приходять до ВНЗ зі сформованим технократичним мисленням. Ми підкреслювали, що у людини з таким типом мислення переважає пристрасть до якоїсь дії над міркуванням щодо правильності та необхідності цієї дії. Так, молода людина, наприклад, прагне будь якими засобами, не завжди позитивними, досягнути того, що їй забажалось. Забажалось їй бути успішним лікарем, або юристом і вона вже вчиться на престижному факультеті, а іноді і на двох одночасно, так на всяк випадок, якийсь диплом і згодиться. Так, така якість як мобільність дуже важлива на ринку праці, коли людина швидко реагує на його запити і перемикається з одного виду професійної діяльності на іншу. Однак, ми спостерігаємо і необміркований вибір життєвого шляху, причому заради вигоди, а це і є ознака технократичного мислення.

Коли студент бачить у своєму майбутньому тільки матеріальну вигоду від одержання професійної підготовки, на кожному кроці виміряє, що вигідно йому, а що ні, не замислюється над можливістю покращити своєю професійною діяльністю життя інших людей, від такого “професіонала”, на нашу думку, буде йти небезпека для суспільства.

Висновки і перспективи подальших розвідок у даному напрямку

Отже, щоб вийти з кризи людського суспільства треба значно збільшити зусилля педагогів вищої школи щодо професійного виховання, яке буде спрямоване на профілактику технократичного мислення та створення умов для виховання справжнього Професіонала – людини високодуховної.

Постає проблема, перш за все, виявити наявність у студентської молоді технократичного мислення, а по-друге розробити організаційно-педагогічні умови щодо боротьби з цим негативним явищем. Ці напрями і будуть перспективою подальшого нашого дослідження.

Література

1. Воспитать ученого / В. Загорский // Образование: исследовано в мире [Электрон. ресурс]: Международный научный педагогический Интернет-журнал с библиотекой-депозитарием = oimru / Ред. Совет: В.П. Борисенков, Б.С. Гершунский, Н.И. Загузов, Н.Д. Никандров, В.А. Поляков, Б.Н. Сизов, Д.И. Фельдштейн и др.; гл. ред. Р.П. Будаков; программист Д.А. Мариенко; Российская академия образования, ГНПБ им. К.Д. Ушинского; спонсор "Прожект хармони. Инк". - Электрон. журн. с библиотекой. – М.: OIMRU, 2000 -. – Режим доступа: World Wide Web. URL: <http://www.oim.ru> . - Загл. с экрана. – Корректируется, пополняется новыми текстами, по мере их поступления, не реже одного раза в месяц. - Номер гос. регистрации: Эл № 77-4365.
2. Зінченко В.П. Наука – неотъемлемая часть культуры? // Вопросы философии.–1990.– № 1. – С. 33 – 50.
3. Поляков В.И. Экологический кризис технократической цивилизации и будущее России
<http://www.proatom.ru/modules.php?name=News&file=article&sid=2098>
4. Шубин В.И., Пашков Ф.Е. Культура. Техника. Образование. – Днепропетровск: Полиграфист, 1999.
5. http://ru.wikipedia.org/wiki/Техногенная_катастрофа.
6. <http://www.dw-world.de/dw/article/0,,5069325,00.html>
7. <http://delo.ua/biznes/rynki/skolko-zarabatyvajut-top-menedzhery-137556/>
8. <http://biz.liga.net/news/E0910130.html>

Чеботарьова Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Алфімов В.М.

КУЛЬТУРА ПОЧУТТІВ ЯК СКЛАДОВА ДУХОВНО-МОРАЛЬНИХ ОСНОВ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

О.В. Чеботарьова

У статті йдеться про значення таких важливих почуттів та якостей людини, як любов, повага, довіра, вірність, наявність яких дає змогу створити високодуховні стосунки у сімейному житті.

В статтє говорится о значении таких важных чувств и качеств человека, как любовь, уважение, доверие, верность, наличие которых позволяет создать высокодуховные отношения в семейной жизни.

Постановка проблеми у загальному огляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями

У сучасному світі, який знаходиться у духовній кризі, як ніколи постає важливим питання збереження і зміцнення у суспільстві найкращих за усіх часів існування цивілізації людських почуттів, таких як любов, ніжність, довіра тощо. Ще з давніх часів вважалось, що любов спроможна врятувати світ, бо вона збуджує усе прекрасне у душі людині та надихає її на великі творіння. Тому займаючись проблемами відродження духовності нації,